

LIBRI

www.libridergi.org

Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi

Journal of Epigraphy, Reviews and Translations

Sayı VI (2020)

A. BOREN, *Arkeoloji: Tarihin ve Kültürün Yapılandırılması*.
İstanbul 2019. İletişim Yayınları, 205 sayfa.

ISBN: 9789750525865

Tolga KARAHAN

Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi'nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı VI: Ocak-Aralık 2020) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni Tolga KARAHAN, *Arkeoloji: Tarihin ve Kültürün Yapılandırılması*. Yazar: A. BOREN. *Libri* VI (2020) 185-187.

Geliş Tarihi: 20.06.2020 | Kabul Tarihi: 25.06.2020

Elektronik Yayın Tarihi: 04.07.2020

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**A. BOREN, *Arkeoloji: Tarihin ve Kültürün Yapılandırılması. İstanbul 2019.*
İletişim Yayınları, 205 Sayfa. ISBN: 9789750525865**

Tolga KARAHAN *

Ayşe Boren tarafından derlenip sunulan, yedi adet bölümden oluşan ve altı akademisyenin makaleleriyle desteklediği kitap İletişim Yayınları tarafından 2019 yılında basılmıştır. Eser, genel itibarıyla arkeolojinin kavramsal olarak geçmişini irdelemekte ve günümüz veya yakın geçmişimizde devletler tarafından uygulanan arkeoloji politikalarını okuyucuya aktarmaktadır. 7 adet makalenin yer aldığı kitapta, sunuş bölümü olarak adlandırılan ve ilk makale Ayşe Boren tarafından kaleme alınmıştır (7-21) ve “*Arkeolojinin Politikası ve Etiği*” adını taşımaktadır. İkinci makale; Neil Asher Silberman tarafından yazılmış olup “*Vaat Edilmiş Topraklar ve Seçilmiş Halklar: Arkeolojik Anlatının Politika ve Poetikası*” (23-49) başlığına sahiptir. Üçüncü makale; Oscar Moro-Abadía’nın “*Bir Kolonyal Söylem Olarak Arkeoloji Tarihi*” (51-80) başlıklı makalesidir. Dördüncü makale; “*Arkeoloji ve Yerleşimci İsrail Ulusu Üzerine Düşünceler*” (81-105) başlıklı, Nadia Abu El-Haj tarafından gerçekleştirilmiş yazılmıştır. Beşinci makale; “*Arkeoloji Etiğini Politikleştirmek*” (107-146), Yannis Hamilakis’in çalışmasıdır. Altıncı makale; “*Yerel Zaman veya Antik Geçmişin Mevcudiyeti*” (147-162), Susanne Leeb tarafından kaleme alınmıştır. Kitabın son makalesi ise; “*Terörle Savaş’ ve Ordu-Arkeoloji Kompleksi: Irak, Etik ve Neokolonyalizm*” (163-199), Yannis Hamilakis tarafından kaleme alınmıştır. Kitap, “*Dizin*” (201-205) bölümüyle birlikte sonlandırılmaktadır.

Sunuş bölümünde Ayşe Boren, “*Arkeolojinin Politikası ve Etiği*” isimli bir alt başlıktan (Arkeolojinin Ticarileşmesi ve Etik Tartışması (14)) oluşan makalesinde, arkeolojiye dair 1980’den itibaren başlayan birtakım tartışmaları ve arkeolojinin politik yanını tartışmaktadır. Yazar çalışmasında, arkeolojinin politize olmuş halinden kurtarılmasının mümkün olmadığını ve arkeolojinin kolonyal emperyalist güçler tarafından nasıl bir meşrulaştırma aygıtına dönüştüğünü anlatmaktadır. Kolonyalizmin unsurlarından biri olarak arkeolojiyi değerlendiren yazar, özellikle emperyal devletlerin arkeolojiyi nasıl taraflı uyguladıkları ve Batı medeniyetini, Doğu ve Orta Asya üzerinde hak iddia edici bir unsur olarak değerlendirdiklerini açıklamaktadır.

Kitabın ikinci bölümü, Silberman’ın beş alt başlıktan (Bin Çehreli Arkeolog (27), Kaçınılmazlık Destinleri (31), Geçmiş Yeniden İnşa Etmek (35), Vatanseverlik Mabetlerinden Eğlence Parklarına (38), Arkeolojik Anlatıların Gerçekliği (43)) oluşan “*Vaat Edilmiş Topraklar ve Seçilmiş Halklar: Arkeolojik Anlatının Politika ve Poetikası*” adlı makalesinde; milliyetçilik duygusunun arkeoloji üzerindeki etkilerini toplum gözünden açıklamaktadır. Bunu gerçekleştirirken de, makalesinde aktardığı gibi “ders kitaplarına, millî parklara yapılan rehberli turlara, müze teşhirlerine ve popüler edebiyatın arkeolojik yorum biçimlerine” odaklanmıştır. Yazar, Kitab-ı Mukaddes gibi milliyetçi anlatıları yoğunluk gösteren düşüncelerin, Orta Doğu ülkeleri üzerinde iddia ettiği hakkın, arkeolojiye sistematikleşmesini ve bunu gerçekleştiren çalışmaların bu konu özelinde arkeolojinin nasıl bir iktidar aracı olarak kullanıldığını ele almıştır. Yazar ilerleyen sayfalarda, arkeolojik alanların turizm

* Ph.D., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygurlikları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. tolgakarahan34@gmail.com | [0000-0001-5323-2700](https://orcid.org/0000-0001-5323-2700)

bölgeleri olması ile birlikte, sergilenen arkeolojik materyalin önem sırasının değiştiğini ve ekonomik kaygıların, sergilenen eserlerin niteliğinin değişmesine sebebiyet vermesini değerlendirmektedir.

Kitabın üçüncü bölümünü, Oscar Moro-Abadía tarafından yazılan “*Bir Kolonyal Söylem Olarak Arkeoloji Tarihi*” isimli makalesidir ve sekiz alt başlıktan (Sunuş: Arkeoloji Tarihi ve Kolonyalizm (51), “*Postkolonyal Çalışmalar*” ve “*Kolonyal Söylem*” (54), Bir “*Kolonyal Söylem*” Olarak Arkeoloji tarihi: 1870-1970 (58), Arkeoloji Pratiğine İlişkin Romantik Bir İmge (62), Arkeoloji Pratiğinin Politik İçerimlerinin Es Geçilmesi (65), Bazı Kolonyalist Tahakküm Biçimlerinin Meşrulaştırılması (68), Bir Kolonyalizm Eleştirisi Olarak Arkeoloji Tarihi: 1980-2000 (70), Sonuç Niyetine (72) oluşmaktadır. Makalenin genelinde 1980 ve 1990’lı yıllara kadar gerçekleştirilmiş postkolonyal söylemli arkeoloji yazımını irdeleyen yazar, çalışmasının ilk sayfalarında postkolonyal arkeoloji yazımını tartışmaktadır. İlerleyen bölümlerde ise kolonyal güçlerin bazı bölgeler ve halklar üzerinde nasıl kolonizasyon çalışmaları gerçekleştirdiklerini ve bunu kolonyal arkeoloji söylemlerini kullanarak nasıl meşrulaştırdıklarını açıklamaktadır.

Kitabın dördüncü bölümü, Nadia Abu El-Haj’ın kaleme aldığı “*Arkeoloji ve Yerleşimci İsrail Ulusu Üzerine Düşünceler*” isimli iki alt başlıktan (Toplumsal Dünyaya Müdahale Etmek (85), Arkeolojik Miraslar (99)) oluşan makaledir ve söz konusu çalışmada yazar, İsrail’in ulus olma meselesinde, kolonyal bir söylem olarak ele aldığı arkeoloji olgusunu tartışmaktadır. İsrail’in Filistin topraklarında geçmiş yaratma çabasını ve bunu yaparken de arkeolojiden nasıl yararlandığını açıklayan yazar, ilerleyen sayfalarda arkeolojinin ve tarih bilimlerinin ulus inşa etme çabasıyla ortaya çıkan metodolojiyi tartışmaktadır. Yazar, arkeoloji sayesinde açığa çıkartılan sembolik olguların toprak gasplarına ve fiili yerleşim gasplarına varan sonuçlarını aktararak arkeologların ulusların tarihlerini gerçek hayatta var olan bir dayanağa atfetmesinin önemini ve bu doğrultudaki düşünceleri tartışmaktadır.

Kitabın beşinci bölümü, “*Arkeoloji Etiğini Politikleştirmek*” başlığını taşıyan dört alt başlıktan oluşan (Kapitalizm Olarak Arkeoloji (107), Arkeoloji ve Sosyo-Politik Eleştiri (111), Koruyuculuk Etiği (121), Politik Etiğin Gündemi: Sonsöz (133)) ve Yannis Hamilakis tarafından yazılan, kapitalizmin eşiğindeki ve etkisindeki arkeolojinin tartışıldığı bölümdür. Yazar, arkeolojiyi modernleşmenin bir aracı olarak görmektedir ve arkeolojiyi batılı bir aygıt olarak ele almaktadır. Arkeolojinin bu halinin, uzun geçmişlerin fethedilip kolonileştirilmesine sağladığı katkının anlatıldığı makalenin ilerleyen bölümlerinde, arkeolojinin sistematikleştiği ilk anlarından itibaren batılı uluslar tarafından kapitalizme bağlandığı aktarılmaktadır. Çalışmasının ilerleyen bölümlerinde arkeolojiye sosyo-politik bir eleştiri getiren ve eleştirel gözle bakan Hamilakis, geçmiş ait maddi izlerin arkeologlar tarafından bölük pörçük şekilde kayıt altına alındığını ve bu durumunda maddi ve etik sorunlar doğurduğunu anlatmaktadır. Son olarak ise yazar, arkeologların koruyuculuk etiğini tartışmaktadır ve bunun batılı emperyal güçler tarafından medeniyetin beşiğinin batı ulusları olduğu çıkarımını yaptıklarını tartışmaktadır.

Kitabın altıncı bölümü, Susanne Leeb’in kaleme aldığı “*Yerel Zaman veya Antik Geçmişin Mevcudiyeti*” isimli, beş alt bölümden (İnsanlara ve Şeylere Dair (149), Zamanın Bölünmesi (151), Vakit Nakittir (155), Mirasa Karşı Vasiyet (157), Bir Hipotez (158)) oluşan makalesidir. Yazar, batının kısa tarihine rağmen, müzelerinde bulunan binlerce yıllık geçmişe sahip eserlerin batı müzelerindeki mevcudiyetinin tartışıldığı ve doğuda veya Afrika’da gerçekleşen savaşların bu müzelerin kataloglarını doldurmak için batılılar tarafından bir şans unsuru olarak görülmesini tartışmaktadır. Yazının ilerleyen bölümlerinde yazar, miras [heritage] kelimesini tartışmaktadır ve bu kelime yerine vasiyet [legacy] kelimesini kendine düstur edinen özgürleştirici kültürel miras kurumlarının çalışmalarını anlatmaktadır. Leeb, batılı arkeologların gerçekleştirdiği kazılarda, doğu kültürlerine ait unsurları ortadan kaldırarak, Roma İmparatorluğuna ait izleri daha değerli gördüklerini ve ortaya çıkar-

tilan eserlerin 'hazine' adı altında kazanç kapısı olarak görüldüğünü eleştirmektedir.

Kitabın yedinci bölümü, Yannis Hamilakis tarafından yazılan, "Terörle Savaş" ve "Ordu-Arkeoloji Kompleksi: Irak, Etik ve Neokolonyalizm" ismini taşıyan ve altı alt başlıktan (Sunuş (163), *Irak'ın İstilasası ve İliştirilmiş Arkeolog Figürü* (167), *Ordu-Arkeoloji Kompleksi* (176), *Doğrusu Hiçbir Şey Yapmamak mı?* (183), *Sonuç* (188), *Son not* (191)) oluşan makaledir. ABD'nin Irak'a müdahalesinde, kültürel miras koruma odaklı faaliyet gösteren kurumların, kültürel mirasın korunması konusundaki gayretlerinin anlatılmasıyla başlayan makale, işgal sırasında arkeologların tepkilerini açıklayarak devam etmektedir. Bu savaşın, ABD'li koleksiyonerler tarafından bir fırsat olarak görülmesi ve kültürel mirasın en iyi bu şekilde korunacağına dair yarattıkları meşrulaştırma çalışmaları çerçevesinde ilerleyen makale, Irak'ta bulunan eserlerin durumuyla ilgili yayınlanan bazı çalışmalardan bölümler aktararak sürmektedir. Orduya arkeoloji alanın eğitim vermek amacıyla arkeologların gönderildiği fakat bu arkeologların seçilmiş eserler ve seçilmiş kayıtlar doğrultusunda eğitim verdiklerini dolayısıyla meşruiyetlerini kaybettiklerinin anlatılması, makalenin devamında ve sonuç bölümünde ise arkeologların ve ordunun kurduğu ilişkinin tartışılması yapılmaktadır.